

DREPT PRIVAT

REGIMUL MATRIMONIAL AL SALARIULUI, PREMIILOR ȘI AL ALTOR PLĂȚI SALARIALE PRIMITE DE CĂTRE SOȚI

Olga PISARENCO,
avocat, doctor în drept,
formator INJ

SUMAR

În literatura de specialitate au loc dezbateri referitor la regimul matrimonial al salariului, premiilor și al altor plăți salariale primite de către soți. Unii doctrinari consideră că unele plăți salariale primite de către soți sunt bunuri proprii ale fiecăruia, în timp ce alții aduc argumente în vederea atribuirii tuturor plăților salariale la categoria bunurilor comune. În acest studiu vom analiza cadrul legislativ și opiniile doctrinare exprimate în literatura de specialitate națională și străină, vom prezenta propriile opinii și argumente la subiectul enunțat.

Cuvinte-cheie: regim matrimonial, regim matrimonial legal, regim matrimonial contractual, bunuri comune, bunuri proprii, căsătorie, familie, soți, profesie, salariu.

Potrivit art.19 alin.(1) din Codul familiei, *bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei sunt supuse regimului proprietății în devălmășie* [2]. Astfel, în contextul actualului studiu, prezintă interes dacă salariul, premiile și alte plăți salariale primite de către soți se includ în noțiunea de „bunuri”, respectiv dacă sunt sau nu sunt proprietate devălmășă a ambilor soți, precum și din ce moment obțin acest statut.

Pentru a stabili dacă salariul, premiile și alte plăți salariale primite de către soți se includ în noțiunea de „bunuri”, considerăm oportună analiza sensului acestei noțiuni. Accepțiunea care trebuie conferită noțiunii de *bunuri*, folosită de Codul familiei, este cea din dreptul civil. Potrivit art.285 din Codul civil, *bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale, iar lucruri sunt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile* [1]. Observăm că, în sensul atribuit de legiuitor, termenul „bun” din articolul nominalizat cuprinde atât lucrurile, cât și drepturile patrimoniale.

Prin „lucru” înțelegem tot ceea ce se află în natură, fiind perceptibil prin simțurile noastre, având o exis-

THE MATRIMONIAL REGIME OF SALARY, BONUS AND OTHER SALARY PAYMENTS RECEIVED BY SPOUSES

SUMMARY

In the specialty literature, there are debates concerning the matrimonial regime of salary, bonus and other salary payments received by spouses. Some doctrinaires consider that some salary payments received by each of spouses are own property, while others argue that all salary-payments should be included in the category of common goods. In this study, we will analyze the legal frame and doctrinal opinions expressed in the national and foreign specialty literature, we will present own opinions and arguments at the announced topic.

Key-words: matrimonial regime, legal matrimonial regime, contractual matrimonial regime, common goods, own goods, marriage, family, spouses, profession, salary.

tență materială (terenurile, casele de locuit, alte construcții, autoturismele etc.). Uzual, în drept, lucrurile sunt denumite bunuri, având în vedere avantajele pe care le oferă omului. Pentru ca un lucru să devină bun în sens juridic este necesar ca acesta să fie util omului, să aibă o valoare economică și să fie susceptibil de apropiere, sub forma unor drepturi ce intră în compunerea unui patrimoniu, fie al unei persoane fizice, fie al unei persoane juridice [7, p. 560].

Noțiunea de „bunuri” urmează a fi înțeleasă în sensul ei juridic, desemnând atât lucrurile ce pot fi obiect de drepturi și obligații patrimoniale, cât și drepturile și acțiunile privind lucrurile și drepturile patrimoniale. Prin termenul „bunuri” se desemnează atât bunurile corporale (mobile și imobile), cât și bunurile incorporale, adică drepturile reale (principale și accesorii) și drepturile de creanță, precum și acțiunile privind drepturile patrimoniale [19, p.71]. Astfel, drepturile patrimoniale sunt considerate bunuri, deci toate drepturile și obligațiile cu caracter economic se referă la bunuri sau sunt ele însele bunuri [14, p.181].

Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a

reiterat constant în jurisprudența sa pe marginea art.1 din Primul Protocol adițional la CEDO că noțiunea de „bun”, la care se face referire în prima parte a acestui articol („Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale”), are un sens autonom care nu se limitează la proprietatea asupra unor bunuri materiale și este independent de clasificarea formală din dreptul național: unele drepturi și interese, care constituie patrimoniu, pot fi, de asemenea, privite ca „drepturi de proprietate” și, astfel, ca bunuri în sensul acestei prevederi. În anumite circumstanțe, o „speranță legitimă” de a obține un „bun” poate, de asemenea, să se bucure de protecția articolului 1 al Protocolului nr.1 la Convenție. Astfel, acolo unde interesul cu privire la proprietate face parte din natura pretenției, persoana care o invocă poate fi privită ca având o „speranță legitimă”, dacă există o bază suficientă pentru acest interes în dreptul național, spre exemplu – când există o jurisprudență stabilită a instanțelor judecătorești care s-o confirme (a se vedea *Kopecky v. Slovacia* [GC], nr.44912/98, §52).

Din contextul noțiunii legale, a opiniilor doctrinare și jurisprudențiale expuse, reținem că **salariul, premiile și alte plăți salariale primite de către soți se includ în noțiunea de „bunuri”, acestea reprezentând lucruri susceptibile apropierii atunci când sunt primite în formă cash, cât și drepturi patrimoniale în circumstanțele în care sunt calculate sau transmise, spre exemplu, pe cardul de salariu.**

Totuși, pentru a determina cu certitudine dacă salariul, premiile și alte plăți salariale primite de către soți sunt proprietate devălmășă a ambilor soți, urmează să aducem claritate și asupra prevederilor art. 20 alin. (2) din Codul familiei, potrivit căruia „Sunt proprietate în devălmășie bunurile procurate din contul veniturilor obținute de fiecare dintre soți din activitatea de muncă, de întreprinzător sau intelectuală, din contul premiilor, indemnizațiilor și altor plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.), precum și din contul altor mijloace comune”(2).

A priori, dorim să scoatem în evidență expresia utilizată de legiuitor: „bunurile procurate din contul veniturilor...”. Această expresie ne duce la gândul că veniturile obținute de fiecare dintre soți vor deveni proprietate în devălmășie doar dacă soții vor procura anumite bunuri din contul acestora. Pentru a clarifica acest aspect, urmează să stabilim ce se înțelege prin termenul „venituri”, precum și care este scopul legiuitorului cu referire la norma citată.

Prin *venituri*, de regulă, se înțeleg toate tipurile de salarii și premii ale soților, în formă bănească (în valută națională și străină) sau în natură (diferite mijloace antrenate în circuitul civil). De asemenea, prin venituri urmează să se înțeleagă și:

a) veniturile obținute de la practicarea activității de întreprinzător;

- b) veniturile obținute de la participarea în gestionare a patrimoniului organizațiilor obștești;
- c) dividendele de la acțiuni și alte hârtii de valoare;
- d) procentele de pe conturile bancare;
- e) veniturile obținute în rezultatul folosirii proprietății sau terenurilor agricole, de exemplu darea în arendă aduce venit din plata de arendă;
- f) veniturile obținute în rezultatul oricăror altor temeuri legale [22, p. 145].

Astfel, prin termenul *venit* se desemnează banii și alte profituri de la bunuri aflate în circuitul civil (dividendele de la acțiuni și hârtii de valoare, procentele de la depozitele bancare, plățile pentru arendă etc.), iar în unele situații termenul *venit* se folosește în sens mai larg, incluzându-se fructul acestor mijloace (roadele de pe terenul în posesie, vitele ce se înmulțesc etc.). Potrivit art.317 din Codul civil, tot ceea ce produce bunul, precum și tot ceea ce unește bunul ori se încorporează în el ca urmare a faptei proprietarului, a unei alte persoane ori a unui caz fortuit, revine proprietarului, dacă legea nu prevede altfel [1]. Totodată, prin intermediul regimului matrimonial contractual soții pot schimba această ordine legală, stabilind, de exemplu, că procentele de pe un anumit cont, ce aparțin unui soț, sunt proprietate comună a ambilor soți [21, p.49-50]. Potrivit legislației italiene, în categoria bunurilor comune intră și veniturile personale ale soților, care pot fi, de exemplu, fructele bunurilor proprii dobândite înainte de încheierea căsătoriei, dar pe care legea nu le consideră printre bunurile proprii, enumerate limitativ în art.179 din Codul civil al Italiei. Aceste bunuri aparțin în timpul căsătoriei soțului care le-a perceput, dar, în măsura în care nu au fost consumate, în momentul dizolvării comunității partea restantă se împarte în părți egale între soți [20, p. 4].

Rezultă că veniturile, premiile, indemnizațiile și alte plăți obținute de soți și rămase lichide, care n-au fost investite în bunuri, valori mobiliare, depuneri financiare, cote de participație etc. sunt proprietate personală a soțului care le-a obținut, respectiv, în caz de divorț, aceste venituri nu ar trebui supuse împărțirii. În literatura de specialitate română acest aspect de interpretare este abordat astfel: faptul că nu se amintește această categorie ca fiind bun propriu nu este o omisiune legislativă, ci acest aspect relevă intenția legiuitorului de a cuprinde veniturile în categoria bunurilor comune [3, p. 48].

Într-adevăr, analizând conținutul art.20 alin.(2) coroborat la conținutul art.19 alin.(1) și art.22 din Codul familiei, ajungem la concluzia că **veniturile sunt bunuri, respectiv, fiind obținute de către soți în timpul căsătoriei, veniturile sunt supuse regimului proprietății în devălmășie**. Precizăm: art.19 alin.(1) instituie regula potrivit căreia „bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei sunt supuse regimului proprietății în devălmășie”, iar art.22 instituie excepția, enumerând categoriile de bunuri proprii ale soților,

altele decât veniturile. Reiese că, prin art. 20 alin.(2), **legiuitorul urmărește scopul de a concretiza faptul că sunt comune bunurile procurate din contul veniturilor și altor plăți, nu și cele procurate din contul bunurilor deținute anterior încheierii căsătoriei sau din contul celor obținute în dar, prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite** [15, p. 29]. Respectiv, nu poate fi atribuit la categoria bunurilor comune ale soților un bun sau valoarea acestuia, dacă a intrat în patrimoniul unuia dintre soți în locul unui bun propriu [17, p. 40], decât dacă altfel nu este prevăzut de regimul matrimonial contractual al soților.

Prezintă interes și data de la care veniturile soților devin comune. Cu referire la acest aspect, unii doctrinari consideră că veniturile soților sunt comune din momentul calculării lor. Alții sunt de părerea că veniturile soților devin comune din momentul în care au fost aduse în familie. Cei mai mulți autori împărtășesc opinia potrivit căreia veniturile devin proprietate comună a soților din momentul în care au fost primite de soțul îndreptățit [4, p.105-106], fiindcă numai prin încasare venitul se transformă într-un bun corporal susceptibil de a fi apropiat sub forma dreptului de proprietate [12, p.175]. În această materie, doctrinarul Ștefan Cocoș prezintă o soluție care îmbină prevederile dreptului familiei cu cele ale dreptului muncii, și anume: salariul neîncasat – drept de creanță, este bun propriu, iar salariul încasat – drept real, este bun comun [6, p.40].

În dezvoltarea acestei concepții doctrinare, referindu-ne la faptul că soțul poate din contul veniturilor sale să procure atât un bun comun, cât și un bun de uz personal, apare întrebarea: *Când, totuși, venitul devine comun, din momentul obținerii dreptului de creanță sau din momentul primirii faptice a acestuia?* În legătură cu acest aspect, sunt necesare anumite clarificări în funcție de momentul încheierii căsătoriei.

Dobândirea bunurilor comune înseamnă, așa cum am arătat deja, intrarea acestora în patrimoniul soților, astfel că momentul dobândirii este acela care, potrivit dreptului comun, marchează transferul dreptului de proprietate din patrimoniul unor terțe persoane în acela al soților sau al unuia dintre soți. Totodată, pentru a deveni comune ambilor soți, bunurile trebuie să fi fost dobândite în timpul căsătoriei, adică în perioada cuprinsă între încheierea și, respectiv, încetarea căsătoriei, chiar dacă momentul dobândirii nu coincide cu intrarea efectivă a soților în posesia acelui bun [10, p.92].

În cazul în care un soț dobândește un *drept de creanță* care îl îndreptățește să pretindă transmiterea dreptului de proprietate asupra unui lucru, pentru a determina caracterul de bun comun sau propriu al creanței, se pune problema de a ști care este momentul dobândirii. În această privință, în literatura de specialitate s-au exprimat diverse opinii. Într-o primă opinie, s-a susținut că simpla dobândire a unui drept de creanță marchează momentul în care bunul a intrat în comunitate, chiar dacă dreptul de proprietate asupra bunu-

lui ce alcătuiește obiectul acelei creanțe este dobândit ulterior [13, p.199]. Într-o altă opinie, s-a susținut fără nici o distincție că, de vreme ce în dreptul nostru orice bun, inclusiv dreptul de creanță, poate deveni comun, din momentul în care dreptul de creanță, având ca obiect transmiterea dreptului de proprietate asupra unui lucru, a intrat în patrimoniul unuia dintre soți, bunul respectiv devine comun [18, p.168]. În fine, s-a mai susținut că dreptul de creanță și, respectiv, dreptul de proprietate intră în comunitate succesiv, în momente diferite, bunurile dobândite astfel devenind, prin efectul legii, bunuri comune [8, p. 69].

Opiniile expuse oferă, după cum cu ușurință se poate observa, soluții numai pentru ipoteza în care ambele momente, atât cel al nașterii dreptului de creanță, cât și cel al dobândirii pe baza acestuia a dreptului de proprietate se situează în timpul căsătoriei, când ambele vor fi, evident, bunuri comune, sau în afara ei, când ambele vor fi bunuri proprii [9, p.66]. Astfel, creanțele devin bunuri comune dacă sunt dobândite de soți în timpul căsătoriei și proprii dacă sunt dobândite în afara acesteia. Există numeroase situații când dreptul de creanță, având ca obiect transmiterea unui drept de proprietate, este dobândit de unul dintre soți înainte de încheierea căsătoriei, iar dreptul de proprietate asupra acelui lucru se transmite în timpul acesteia sau invers. În asemenea cazuri, creanțele născute înainte de căsătorie în patrimoniul unui soț, dar realizate în timpul căsătoriei nu sunt bunuri comune, iar cele născute în timpul căsătoriei, dar realizate după căsătorie sunt bunuri comune [19, p.75].

Bunurile cumpărate cu plata în rate de către unul dintre soți sunt comune dacă data semnării contractului de vânzare-cumpărare se situează în timpul căsătoriei și vor rămâne a fi proprii dacă data unui asemenea contract este anterioară sau ulterioară căsătoriei. Ca atare, bunurile cumpărate în rate înainte de încheierea căsătoriei sunt bunuri proprii, iar faptul că o parte din rate a fost plătită în timpul căsătoriei trebuie avut în vedere la stabilirea cotelor-părți. În mod corespunzător, bunurile cumpărate în rate în timpul căsătoriei sunt comune, chiar dacă o parte din rate se achită după încetarea căsătoriei, acest fapt reprezentând importanță numai pentru stabilirea cotelor-părți [6, p.48-49].

Potrivit art.321 din Codul civil, dreptul de proprietate este transmis dobânditorului în momentul predării bunului mobil dacă legea sau contractul nu prevede altfel, iar în cazul bunurilor imobile, dreptul de proprietate se dobândește la data înscrierii în registrul bunurilor imobile, cu excepțiile prevăzute de lege (1). Acesta este și momentul în care bunul intră în comunitate.

Potrivit unor interpretări, bunurile dobândite cu plata prețului în rate pot fi considerate în parte bunuri comune pentru contribuția sau partea de preț achitată în timpul căsătoriei, iar pentru cealaltă parte – bunuri personale, în măsura în care cealaltă parte din preț a fost achitată înainte de căsătorie sau după desfacerea aces-

teia. În mod normal va trebui tratat regimul juridic de bunuri comune sau personale raportat la momentul dobândirii lor după regula comunității de bunuri, urmând ca problema despăgubirilor sau indemnizațiilor dintre soți să se decidă cu ocazia partajării în funcție de contribuția fiecăruia, astfel cum ea a fost dovedită [5, p.58].

Bunurile dobândite cu împrumutul făcut de unul dintre soți, la fel, sunt bunuri comune [19, p.73], dacă actul de împrumut s-a produs în timpul căsătoriei și sub condiția că au fost împrumutate în interesul familiei. Aceasta, deoarece, în noțiunea de bun se includ și creanțele contractate de oricare dintre soți. După cum data apariției creanței se situează în timpul căsătoriei sau în afara acesteia, bunurile dobândite cu împrumutul făcut de unul dintre soți în interesul familiei vor fi bunuri comune sau proprii.

Concluzionăm că, la determinarea regimului de bun comun sau propriu, important este momentul dobândirii dreptului de proprietate și nu momentul intrării în posesia bunului. Însă, prin contract matrimonial, soții pot dispune altfel, considerând, spre exemplu, ca fiind bun propriu al soțului care a intrat în posesia bunului până la căsătorie [16, p.139]. Respectiv, **veniturile obținute de soți devin comune din momentul în care soțul îndreptățit are dreptul să le primească**. Or, după cum am arătat mai sus, veniturile sunt bunuri, iar bunurile pot fi atât drepturi reale cât, și drepturi de creanță.

Reieșind din conținutul normelor legale (art. 22 alin.(1) din Codul familiei), ne propunem să analizăm în continuare **categoria bunurilor primite în dar de unul dintre soți**, inclusiv de la celălalt soț, în baza unui contract de donație sau în calitate de dar primit de la o altă persoană fizică sau juridică. În temeiul art. 20 alin. (2) lit. b) din Codul familiei, considerăm că la această categorie se atribuie premiile, indemnizațiile și alte plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.). Astfel, **premiile, indemnizațiile și alte plăți pe care le-a primit soțul ca rezultat al muncii sale vor fi bunuri comune, deși au un caracter gratuit**.

Facem această remarcă, întrucât în literatura de specialitate română [9, p.78], [11, p.84-85] se face distincție între premiul pentru merite deosebite, care se acordă în mod excepțional și reprezintă o răsplătă ocazională pentru eforturi remarcabile, fiind atribuit la categoria bunurilor proprii, și sistemul premial de retribuție, care are un caracter periodic și se include în salariu, urmând regimul juridic al salariului, ceea ce înseamnă că va fi bun comun al ambilor soți. Totuși, reieșind din cadrul legislativ al Republicii Moldova, considerăm că **premiile primite, periodic sau ocazional, ca rezultat al muncii sau eforturilor unuia dintre soți nu sunt bunuri proprii ale soțului beneficiar**, după cum nu pot fi considerate ca fiind convenții gratuite în sensul art.22 alin.(1) coroborat la art.20 alin.(2) lit.b) din CF.

În concluzie, menționăm că salariul, premiile și alte plăți salariale primite de către soți, cu excepția celor

care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.), se includ în noțiunea de „bunuri”, respectiv sunt proprietate devălmașă a ambilor soți, din momentul în care soțul îndreptățit are dreptul să le primească, chiar dacă anumite premii sau indemnizații sunt oferite ocazional.

Referințe bibliografice:

1. *Codul civil al Republicii Moldova*. Nr.1107 din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86/661. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. *Codul familiei al Republicii Moldova*. Nr.1316-XIV din 26 octombrie 2000. În: *Monitorul Oficial al RM*, 26.04.2001, nr.47-48 (210). În vigoare din 26 aprilie 2001.
3. Bacaci A., Dumitrache V., Hageanu C. *Dreptul familiei*. Ediția a II-a. București: ALL Beck, 2001, 304 p.
4. Cebotari V. *Dreptul familiei. Ediția a II-a. Revăzută și completată*. Chișinău: USM, 2008, 346 p.
5. Chirtoacă L. *Tratat de dreptul familiei*. Chișinău: Bons Offices, 2005, 296 p.
6. Cocos Șt. *Dreptul familiei. Vol. I*. București: Lumina Lex, 2001, 120 p.
7. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Colectiv de autori. Volumul I. Chișinău: Arc, 2005, 816 p.
8. Filipescu I. P. *Tratat de dreptul familiei. Ediția a V-a*. București: ALL Beck, 2000, 586 p.
9. Filipescu I. P., Filipescu A. I. *Tratat de dreptul familiei. Ediția a VII-a*. București: ALL Beck, 2002, 680 p.
10. Florian E. *Dreptul familiei*. Cluj Napoca: Limes, 2003, 398 p.
11. Florian E. *Dreptul familiei*. Cluj Napoca: Lumina Lex, 1997, 416 p.
12. Florian E., Pînzari V. *Căsătoria în legislația României și a Republicii Moldova*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2006, 332 p.
13. Ionașcu T., Christian I., Eliescu M. ș.a. *Căsătoria în dreptul Republicii Populare Române*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1964, 510 p.
14. Moloman B.D. *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*. București: Universul Juridic, 2009, 316 p.
15. Pisarenco O. Categoriile de bunuri care pot constitui obiect al regimului matrimonial contractual. În: *Revista Națională de Drept a U.S.M.*, Chișinău, 2013, nr.5, p.27-33.
16. Pisarenco O. *Regimul matrimonial contractual*. Teza de doctor. Chișinău, 2015.
17. Pânzari V. *Dreptul familiei. Note de curs*. Chișinău: Universitas, 2000, 164 p.
18. Poalelungi M., Filincova S., Sîrcu Iu. ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a II-a*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, 1200 p.
19. Pricopi A. *Căsătoria în dreptul român*. București: Lumina Lex, 1998, 208 p.
20. Tudurache T., Ciurea A. *Regimurile matrimoniale și instituții conexe. Aspecte comparative între dreptul românesc și cel italian*. Brașov, 2010. <http://www.scribd.com/doc/45441479/Regimuri-matrimoniale-si-institutii-conexe-in-Italia> (vizitat 15.06.2016).
21. Максимович Л. Б. *Брачный договор (контракт)*. Москва: Ось-89, 2000, 112 с.
22. Пчелинцева Л. М. – ответственный редактор. *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*. Москва: Норма, 2000, 356 p.

